

dr hab. Magdalena Rzewuska
Katedra Prawa Cywilnego
i Prawa Prywatnego Międzynarodowego
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie

Olsztyn, dnia 25 sierpnia 2024 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani Katarzyny Wojciechowskiej pt. „Prosta spółka akcyjna – studium prawnoporównawcze w zakresie prawa francuskiego i polskiego”

Przedłożona do recenzji praca doktorska poświęcona została problematyce prostej spółki akcyjnej. Mechanizm ten stanowi stosunkowo młodą instytucję w realiach polskiego systemu prawnego. Autorka przeprowadziła badania prawnoporównawcze w zakresie objętym tytułową problematyką, z uwzględnieniem nie tylko prawa polskiego, ale i francuskiego. Porównanie tej samej instytucji w obu różnych systemach prawnych pozwoliło Autorce dokonać oceny funkcjonujących rozwiązań prawnych, dotyczących prostej spółki akcyjnej i sformułować wnioski *de lege ferenda*. Tytułowa materia ma z pewnością istotne znaczenie w obrocie gospodarczym. Tego rodzaju model spółki wykorzystywany jest bowiem coraz częściej w praktyce do prowadzenia działalności typu startup (str. 11 pracy).

Problematyka prostej spółki akcyjnej jest wysoce interesująca, a przy tym skomplikowana i wielowątkowa. Mimo że cieszy się ona coraz większym zainteresowaniem doktryny, brak jest w polskiej literaturze opracowania monograficznego analizującego w sposób wszechstronny i wyczerpujący przedmiotową materię. Trafnie zauważyła Autorka, że z uwagi na stosunkowo krótki okres funkcjonowania prostej spółki akcyjnej w polskim obrocie gospodarczym, brak jest ugruntowanego orzecznictwa we wskazanym zakresie, przez co trudno jest dokonać jednoznacznie oceny nowo wprowadzonej instytucji. Z tego względu uzasadnione było odwołanie się do bogatego dorobku francuskiej doktryny i judykatury w tej materii. Analiza francuskich źródeł

dostarczyła szeregu cennych informacji w zakresie prostej spółki akcyjnej (str. 14-16 pracy).

Tym samym wybór tematu pracy uznać należy za uzasadniony. W opracowaniach o charakterze prawnoporównawczym pożądanym jest uzasadnienie wyboru konkretnych obcych systemów prawnych, co Autorka dysertacji z powodzeniem uczyniła.

Zgodnie z hipotezą badawczą Doktorantki „w polskim kodeksie spółek handlowych należało zastosować metodę legislacyjną zbliżoną do tej, którą posłużył się prawodawca francuski”, z uwagi na to, że „francuska konstrukcja prostej spółki akcyjnej (...) lepiej spełniałaby cele i funkcje przypisywane tej instytucji przez polskiego prawodawcę (str. 17 pracy). W ocenie Autorki „w każdym obszarze funkcjonowania polskiej prostej spółki akcyjnej (...) można rozważyć wprowadzenie (w mniejszym bądź większym zakresie) instytucji (rozwiązań), które obecne są w jej francuskiej wersji” (str. 17 pracy). Trafne są przy tym uwagi Doktorantki, że polskie regulacje prawne dotyczące prostej spółki akcyjnej wymagają reformy (str. 17 pracy).

Autorka jasno i poprawnie określiła cel i przedmiot swoich badań. Jak wskazała, ich „przedmiot (...) jest krytyczna analiza rozwiązań zastosowanych przez legislację francuską i jej możliwy wpływ na normatywną koncepcję polskiej prostej spółki akcyjnej z uwzględnieniem realiów prawno-gospodarczych panujących w Polsce” (str. 16 pracy). Doktorantka podjęła również próbę oceny polskich przepisów prawnych w zakresie prostej spółki akcyjnej (str. 18 pracy).

Za właściwe uznać należy metody badawcze, które Autorka wykorzystała przy tworzeniu opracowania, tj. metodę dogmatycznoprawną, prawnoporównawczą i historycznoprawną.

Struktura dysertacji jest poprawna. Praca składa się ze Wstępu, ośmiu rozdziałów merytorycznych i Wniosków końcowych. Każdy z rozdziałów ma jednolitą strukturę, tj. zaczyna się od uwag wstępnych/wprowadzających, a kończy podsumowaniem. Taki zabieg ułatwia Czytelnikowi ocenę, czy treści w nim zawarte będą mu przydatne do konkretnych celów. Krótkie podsumowanie umieszczone na końcu każdego rozdziału ułatwia natomiast śledzenie toku wywodów Doktorantki.

We wstępie pracy Autorka uzasadniła wybór tematu, przedstawiła stan badań w zakresie tytułowej problematyki, określiła przedmiot i cel pracy oraz zasadnicze hipo-

tezy badawcze. Uzasadniła również konstrukcję pracy i zastosowane metody badawcze. Poczyniła w końcu kilka uwag w zakresie systematyki francuskich aktów prawnych oraz systemu sądownictwa cywilno-gospodarczego obowiązującego we Francji.

W pierwszym rozdziale pracy Doktorantka przybliżyła rys historyczny francuskiej prostej spółki akcyjnej (SAS) oraz genezę polskiej prostej spółki akcyjnej (PSA). Po tej analizie zauważyła, że ukształtowanie się francuskiej prostej spółki akcyjnej w obowiązującej formie było procesem długotrwałym. Zdaniem Autorki, normując polską prostą spółkę cywilną w kodeksie spółek handlowych prawodawca nie do końca przemyślał, czy regulacje jej dotyczące pozostaną spójne z innymi gałęziami prawa (str. 58 pracy). W rozdziale tym Doktorantka wyjaśniła pojęcie start'upu oraz przybliżyła reformy prawa handlowego w badanym zakresie w innych, wybranych państwach.

Drugi rozdział dysertacji nosi tytuł „Reżim prawny i powstanie spółki francuskiej oraz polskiej spółki”. W tej części Autorka wskazała regulacje prawne normujące sposób funkcjonowania SAS, przedstawiła definicję SAS i formy szczególne spółki. Następnie przybliżyła sposób zakładania i rejestracji SAS. Poczyniła również kilka uwag odnośnie do identyfikacji SAS w obrocie gospodarczym. Znacznie mniej miejsca Doktorantka poświęciła powstaniu polskiej prostej spółki akcyjnej. Autorka dostrzegła podobieństwa w sposobie powstania spółki SAS i PSA, zauważając jednocześnie różnice w sposobie regulacji obu z nich (str. 60 pracy). Zgodzić się należy z Doktorantką co do tego, że „PSA stanowiąca trzeci typ spółki kapitałowej nie powinna być traktowana wyłącznie jako forma prowadzenia działalności, którą tworzą przedsiębiorcy dopiero rozpoczynający ekspansję rynkową. Konstruując przepisy regulujące jej funkcjonowanie należało na nią spojrzeć, jak na podmiot „przydatny” również przedsiębiorcom z doświadczeniem gospodarczym” (str. 101 pracy).

Rozdział trzeci pracy Autorka poświęciła kapitałowi oraz strukturze majątkowej SAS i PSA. Na wstępie Doktorantka przybliżyła pojęcie kapitału akcyjnego funkcjonujące na gruncie ustawodawstwa francuskiego oraz przedstawiła jego istotę. Kolejną analizą objęła wkłady wnoszone do SAS oraz strukturę majątkową PSA. Kilka cennych uwag Doktoranta poczyniła odnośnie do wkładów wnoszonych do prostej spółki akcyjnej, zwracając m.in. uwagę na dychotomię wkładów niepieniężnych na wkłady

niepieniężne posiadające zdolność bilansową i wkłady niepieniężne w postaci świadczenia usług lub pracy (str. 122 pracy). Dalej Autorka scharakteryzowała kapitał akcyjny PSA, odnosząc się do ochrony wierzycieli spółki. Doktoranta przekonująco stwierdziła i uzasadniła, że „im bardziej ograniczona jest odpowiedzialność organów spółki, tym bardziej rygorystyczne powinny pozostać przepisy dotyczące ochrony wierzycieli spółki” (str. 141 pracy).

Na szczególną uwagę zasługuje rozdział czwarty pracy, dotyczący akcji w SAS i PSA. Wyjątkowo ciekawe są rozważania dotyczące PSA jako instrumentu pożądanego w obszarze nowych technologii (str. 142 pracy). Jak słusznie wskazuje Doktorantka, uwzględnienie w regulacjach prawnych prostej spółki akcyjnej tendencji gospodarki cyfrowej może „stanowić krok w kierunku realizacji koncepcji związanych z utworzeniem odrębnego obszaru prawnego (tzw. *lex electronica*), czy też wprowadzenia instrumentów unowocześniających dotychczas znane nam reguły prawa” (str. 143-144 pracy). W rozdziale tym sporo miejsca poświęcono akcjom w SAS, charakteryzując: akcje uprzywilejowane i „priorytetowe”, zasady emitowania papierów wartościowych przez SAS, ograniczenia w obrocie SAS, zmienność kapitału SAS, zbywalność akcji i dopuszczalność klauzul pozastatutowych w SAS. Mniej miejsca zajęło Doktorantce przybliżenie dwóch charakterystycznych cech akcji PSA, jakimi są dematerializacja i beznominałowość.

Równie interesujący okazał się piąty rozdział pracy dotyczący praw i obowiązków wspólników SAS i PSA. Autorka nie bała się zwrócić w nim uwagi na mankamenty występujące w polskich regulacjach prawnych w tym zakresie (str. 207 pracy), odważnie formułując postulaty poświadczanych zmian. Zaproponowała m.in. aby do grupy wyjątków od zasady przewidzianej w art. 300³⁷ § 1 KSH, w oparciu o którą nabycie akcji bądź ustanowienie na niej ograniczonego prawa rzeczowego ma miejsce z momentem dokonania w rejestrze akcjonariuszy wpisu, który określa nabywcę, zastawnika albo użytkownika, liczbę i rodzaj, serie jak też numer nabytych albo obciążonych akcji, dodać nabycie przez PSA akcji akcjonariusza ustępującego. Zwróciła też uwagę na potrzebę dookreślenia/zdefiniowania w treści art. 300⁵⁰ § 3 zd. 2 KSH dnia ustąpienia akcjonariusza (str. 239 pracy).

W rozdziale szóstym pracy Doktorantka scharakteryzowała organy SAS i PSA. Opisała funkcje prezesa spółki i dyrektorów w SAS, zwracając uwagę na możliwość łączenia tych funkcji. Nadto w tej części opracowania przedstawiła modele zarządzania francuską i polską prostą spółką akcyjną. Rozważania Autorki poczynione w tym rozdziale, skłoniły ją do sformułowania postulatu zdefiniowania w polskim ustawodawstwie dotyczącym PSA pojęć: „zarządzanie spółką” i „kierowanie spółką” (str. 277 pracy). Osobiście nie widzę uzasadnionej potrzeby realizacji tego postulatu, gdyż istnieje bogata literatura zawierająca wyjaśnienie obu tych terminów. Warta rozważenia jest natomiast propozycja wprowadzenia do polskiego systemu prawnego możliwości powołania w PSA komitetów eksperckich, w których wzięliby udział specjaliści z zewnątrz, co mogłoby sprzyjać rozwojowi działalności spółki (str. 279 pracy).

Kolejny rozdział – siódmy dotyczy odpowiedzialności zarządzających SAS oraz PSA, jak również sposobu ich powoływania i odwoływania. Na wstępie Doktorantka opisała proces powoływania i odwoływania zarządzających SAS. Dalej scharakteryzowała uprawnienia zarządzających SAS i zwróciła uwagę na ich odpowiedzialność. Kolejnymi rozważaniami objęła kontrolę działalności SAS. Wreszcie przybliżyła różne rodzaje odpowiedzialności zarządzających PSA. Zgodzić się należy z Autorką co do tego, że „im większy zakres swobody” w zarządzaniu spółką „tym ostrzejsze i bardziej sformalizowane powinny pozostać zasady ponoszenia odpowiedzialności przez tych, którzy kierują i zarządzają spółką” (str. 282 pracy).

Ostatni rozdział merytoryczny poświęcono rozwiązaniu oraz likwidacji SAS i PSA. Autorka zauważyła, że likwidacja polskiej prostej spółki akcyjnej jest bardziej uproszczona niż likwidacja polskiej spółki akcyjnej. Jednocześnie zwróciła uwagę na to, że polski prawodawca zabezpieczył prawa zarówno wierzycieli, jak również akcjonariuszy w procesie likwidacji prostej spółki akcyjnej, poprzez: uzależnienie podziału majątku PSA od zabezpieczenia bądź zaspokojenia wszystkich wierzycieli spółki, ograniczenie zbywalności majątku PSA na rzecz akcjonariuszy spółki oraz powiązanych z nimi osób (str. 341 pracy).

Przejrzyście i rzetelnie zostały sformułowane wnioski końcowe, wieńczące dysertację. Autorka w tej części rozprawy zwróciła uwagę na następujące różnice w funkcjonowaniu polskiej i francuskiej prostej spółki akcyjnej:

- różną strukturę organizacyjną SAS i PSA,
- brak zakazu, w przypadku francuskiej spółki, łączenia funkcji czy członka zarządu, likwidatora, prokurenta, kierownika oddziału bądź zakładu z członkiem w radzie nadzorczej; w przypadku polskiej spółki taki zakaz został ustawowo przewidziany,
- różne uprawnienia rady nadzorczej; w przypadku PSA rada nadzorcza może rozszerzyć swoje uprawnienia podejmując uchwałę w trybie art. 300⁶⁹ § 4 zd. 2 KSH,
- konieczność powołania w określonych przez ustawodawcę francuskiego sytuacjach biegłych rewidentów, którzy uprawnieni są m.in. do badania sprawozdania finansowego spółki; w przypadku polskiej spółki badanie takiego sprawozdania powierzone jest firmie audytorskiej,
- różnice w zakresie odpowiedzialności podmiotów zarządzających spółkami; na gruncie prawa francuskiego istnieje możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności za administrowanie spółką w sposób sprzeczny z jej interesem zarówno osób wchodzących w skład danego organu, jak również osób, które choć w statucie nie są wyznaczone do kierowania spółką, to jednak „faktycznie” ją kierują; w prawie polskim przewidziano odpowiedzialność członków organów za szkodę, którą wyrządzono spółce na zasadzie winy,
- różnica odnośnie akcji; w przypadku francuskiej spółki akcje są jedynie pozornie beznominałowe, w przypadku polskiej spółki akcje są realnie beznominałowe,
- różnica w dopuszczalności użycia komunikacji elektronicznej podczas obrad walnego zgromadzenia i w możliwości transmisji tych obrad; w polskim systemie prawnym możliwość taka uzależniona jest od wyraźnego upoważnienia w umowie spółki; w prawie francuskim nie przewidziano takiej konieczności (str. 344-348 pracy).

We wnioskach końcowych Autorka zwróciła również uwagę na możliwość pojawienia się problemów prawnych w zakresie działania polskiej prostej spółki akcyjnej, przez co zaproponowała zmianę kierunku wykładni niektórych obowiązujących przepisów dotyczących PSA, jak również zmiany legislacyjne części regulacji (str. 349

pracy). Tytułem przykładu, Doktorantka dostrzegła problem we właściwym określeniu sankcji za niewykonanie bądź nienależyte wykonanie zobowiązania do wniesienia wkładu w postaci świadczenia usług albo pracy. W Jej ocenie, sankcją w tego rodzaju przypadkach będzie unieważnienie akcji (str. 352 pracy). Niejasne jest też, co podkreśliła, czy na gruncie przepisu art. 300⁵⁰ KSH „akcjonariusz ustępujący traci swoje członkostwo w spółce z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia sądu czy z momentem przeniesienia akcji na spółkę”. Zdaniem Doktorantki akcjonariusz traci członkostwo z chwilą wykupu akcji przez spółkę (str. 353 pracy). Nadto, jak zauważyła, o ile dopuszczalne jest delegowanie członka rady nadzorczej do wykonywania czynności członków zarządu, o tyle wątpliwa jest możliwość udzielenia powtórnych delegacji. W Jej ocenie, dopuszczenie możliwości powtórnej delegacji pozostawałoby w sprzeczności z funkcją art. 300⁷⁰ KSH (str. 354 pracy).

Zarówno strony merytoryczna, językowa, jak i edytorska pracy nie budzą większych zastrzeżeń. Wprawdzie zdarzają się drobne usterki językowe i stylistyczne, to jednak przy pracy znacznych rozmiarów, nie wpływają one negatywnie na jej ocenę. Autorka swobodnie porusza się w materii prostych spółek akcyjnych zarówno tych uregulowanych w prawie polskim, jak i francuskim. Wywody Doktorantki są spójne. Autorka doskonale posługuje się językiem prawniczym i co istotne oraz warte podkreślenia – odważnie prezentuje i logicznie argumentuje własne poglądy w kwestiach spornych. Treść rozprawy pozostaje zgodna z jej tematem. Lektura dysertacji potwierdza umiejętność Doktorantki samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Niewątpliwie docenić należy wysiłek Autorki w wykorzystaniu bogatej literatury i judykatury francuskiej. Przypisy zostały skonstruowane w sposób prawidłowy.

Przedłożona do recenzji praca jest niezmiernie interesująca i wartościowa. Wnioski w niej przedstawione znajdują swoje uzasadnienie w przytoczonej argumentacji. Jej charakter prawnoporównawczy pozwala przypuszczać, że może ona cieszyć się zainteresowaniem nie tylko polskich, ale też francuskich badaczy zajmujących się problematyką prostej spółki akcyjnej.

W podsumowaniu stwierdzić należy, że dysertacja Pani Katarzyny Wojciechowskiej pt. „Prosta spółka akcyjna – studium prawnoporównawcze w zakresie pra-

wa francuskiego i polskiego" spełnia wymogi ustawowe stawiane rozprawom doktorskim, co pozwala dopuścić ją do obrony.

Magdalena Rzeuska